

SÁRKÖZI MÁTYÁS

A Requiem bűvöletében

SÁRKÖZI MÁTYÁS (1937) London

Kisgyermekkorom óta végigkíséri életem Verdi káprázatos időskori remekműve, a *Requiem*. Első elemistaként, még a háború előtt vittek el nyári hangversenyre a Károlyi-kertbe, megbabonázva hallgattam Basilides Mária, Báthy Anna, Rösler Endre és Székely Mihály énekét, a kibővített kórus zsongását vagy harsogását. Elvégre a nagy olasz mesternek tulajdonképpen még ez a vallásos imája is opera, gyönyörű áriákkal. Hogyan felejthetném el, miként szólaltak meg az utolsó ítélet trombitái, néhányuk egy emeleti erkélyről felelgetve a többinek. Így kell még hatásosabbra szcenírozni egy oratóriumot. Ebből a buzgó trombitálásból bontakozik ki a basszus ária, a *Mors superbit et natura*. Merthogy maga a halál is megdöbben azon, hogy van feltámadás.

Felcseperedve, amikor írásra adtam a fejem, változatlanul mellettem maradt a *Requiem*, a lemezjátszó vagy még inkább az internet segítségével bármikor belehallgathatok, mondjuk, Leontyne Price, Fiorenza Cossotto, Pavarotti és a bolgár Ghiaurov 1967-es, Karajan által átszellemülten vezényelt tolmácsolásában. Ismerem immár a remekmű minden hangját alaposan.

Ám idővel nemcsak a kikapcsolódást és elrövedést szolgáló zene lett számomra lényeges, hanem a hatalmas mű szerkezeti felépítésének az írásmesterségre is alkalmazható példája, valamint annak a leckéje is, hogy miként kell hatni a befogadásra kész közönségre. Amihez persze tudnivaló, hogy Verdi a romantika korának komponistája volt. Én nem lettem korom szellemének egy fontos irányzatához csatlakozva formabontó író, bár ifjan voltak ilyen kísérleteim. Mértékkel talán még romantikus is vagyok.

A leglényegesebb tanulság az, hogy egy művel, bármilyen terjedelmű, *üzenetet* kell küldeni, lehetőleg, a témából adódóan, a humanitás üzenetét. Verdi *Requiemjében* ezt olyan erővel találhattam meg, amire a zene éppúgy képes, mint a szavak művészete.

Nem lényegtelen tényező, bár ezt tulajdonképpen csak lábjegyzetként említhetném meg, hogy valaha, boldogult ifjúkoromban, érettségi után magam is énekeltem kórusban – rövid hazai felnőtt életem során – a budavári Mátyás-templom baritonistájaként. Bárdos Lajos vezérlete alatt európai színvonalú templomi kar jött ott létre, jelentős részt a Budapesti Kórus tapasztalt énekeseiből, olyan szólistákkal, mint a gyönyörű koloratúrájú Farkas Ilonka, aki a templomi elkötelezettsége miatt nem juthatott be az akkor kommunista vezetésű Operaházba. Verdi *Requiemjét* nem énekeltük, de más élményt jelentő szakrális műveket, például Mozart *Koronázási miséjét* hallhatta tőlünk a budai főtemplom közönsége.

Csak a közelmúltban került a kezembe az a rendkívül érdekes és megrendítő leírás, miszerint 1943–44-ben a theresienstadti gettóba bezárt zsidók kétszáz tagú kórusa megfelelő szólistákkal, zongorakísérettel, több ízben előadta Verdi *Requiemjét* a csehszlovák Rafael Schachter vezénylete alatt, aki azután Auschwitz kiürítésekor, a halálmenetben pusztult el.

Nem vagyok rendszeres templomjáró, de a vallás iránti tisztelet korán belémnevelődött. Talán akkor is, amikor elemistaként a Sztehló Gábor vezette evangélikus gyermekotthon lakója voltam. Élmény számomra a *Máté-passio*, de ugyanakkor egy-egy átéléssel előadott néger spirituálé is. A humanitás üzenete ezekben szintén jelen van, ám Verdi *Requiemje* a maga nemében egyedül áll annak példájaként, hogy miként szerkesszük meg a mondanivalónkat művészi színvonalon hatá-sosra és mélyrehatóra.

A „szeressük egymást” humanista üzenete talán triviális. Hiszen irodalmi eszközökkel az is bemutatható, milyen szeretetlenek lehetnek az emberek, ha alaptermészetüknek ez a negatív vonása erősödik meg az életükben. A zenétől különbözően az írás ellenpéldákkal is hatásosan operálhat. Az üzenet inkább az lehet, a *Requiem*ből is ezt hallhatjuk ki – a zene és az imaszöveg alapján –, hogy *értelmes* életre kell törekednünk.

„Az élet úgyis véges, ne fáradjunk, inkább élvezzük ki az aktív éveket.” Művészként, íróként nem törődhetek bele efféle nézetbe sem, nem érhetem be ennyivel. Az értelmes élet számunkra azt je-

lenti, hogy műveink segítségével nyújtanunk kell valamit: szépet a szépre vágyóknak, gondolatokat azok számára, akik ezeket tovább akarják gondolni.

Még az sem bizonyos, hogy véges az élet. Verdi a *Requiem*ben megfújja a feltámadás harsonáit, kedvenc spirituálé-kvartettem, a *Sensational Nightingales* pedig így énekel: „Ha meghalok s felmegyek a mennyekbe, a jók és a rosszak szétválasztása után Isten trónjánál szeretnék állni, ahol még a szüleimmel is találkozhatom.”

A *Requiem* a maga zseniális változatosságában is súlyos mű, előadásának ideje majdnem másfél óra. Figyelmünk és befogadóképességünk nem lankad, köszönhetően Verdi zeneszerzői géniusának. Bár benne vagyok a korban, úgy érzem, ki kellene még rukkolnom egy hosszabb munkával, olyan prózával, ami több órára elegendő olvasmány. De ez sem tartalmazhat egyetlen üresjáratot sem, ez szintén a *Requiem* tanulsága.

Természetesen elsősorban irodalmi példákon csiszolódik az íróember gyakorlata, és az egykori meg a modern klasszikusoktól tanulja meg a gondolatok közvetítésének csínját-bínját. De a téma-felvetés jogos, elgondolkodtató a kérdés, hogy melyik más művészeti ágazat melyik nagy alkotása hatott leginkább írásaim formálódására.

Bár Angliában képzőművészeti főiskolát végeztem (grafika szakon), mégsem állítanám, hogy, mondjuk, Picasso vagy Salvador Dalí festészete, stílusa, szimbolizmusa, képalkotásának módja jelentősen hatott volna az írásaimra. De a zene igen. Nem tanultam összhangzattant, tehát nem technikai dolgokról van szó, hanem az összhatásról, de talán még arról is, hogy a zenemű épülhet gondolat gyűjtött népzenei motívumokra, mint például bizonyos részeiben Bartók egy-egy szimfonikus kompozíciója, tehát egy novella vagy hosszabb prózai mű magába foglalhat hallott, anekdotikus motívumokat. Kellő tehetséggel – lásd Bartók vagy Kodály műveit – ez is vezethet grandiozitáshoz. Ám számomra Verdi *Requiem*je képviseli a példát a legerőteljesebben ütős, olykor éppenséggel lélekrendítő alkotásra. Legalább is az alakult ki házam táján az évek során, hogy még a Beethoven-szimfóniáknál vagy a Bach-oratóriumoknál is gyakrabban szólaltatom meg a *Requiem* dallamait és latin szövegét erőmerítés és inspiráció végett.

Érdekes élményem volt az oratórium előadása néhány esztendeje London kellős közepén, az anglikán St. James-templomban, amelyet az egyik legnagyobb brit klasszikus építész, Sir Christopher Wren tervezett és épített meg az 1684-es felszentelésre. Ugyanis míg a szólisták a kamarazenekarral az oltár előtt foglaltak helyet, a kar a hátunk mögöl, a kórusról zengett, tehát a zene elárasztott bennünket, áthatolt rajtunk, intenzívebben szólt, mint máskor. Számomra ez a Mátyás-templomi énekléseket idézte fel. Írói krédóm szerint az írott szövegnek is így kell hatnia, bensőségesen, elérve az olvasók szívéig, tudatáig.

SZARKA TAMÁS, 27 darab kerámia kocka (részletek), 2020 (fotó: N. T.)

VARGA GÁBOR FARKAS, Hazugság sosincs egyedül (Weöres-szövegdoboz), 2015;
Égfaló város (Weöres-szövegdoboz), 2015; Királyország (Weöres-szövegdoboz), 2015

VARGA GÁBOR FARKAS, Hiány teste árnyék (Weöres-egysoros), 2016